

Francis Vanden Berghe

## **Brasilien undgår inte världskrisen.**

**President Luiz Inácio "Lula" da Silva har kvar sitt vargagrin, även om han har allt mindre att le för. För nu är det officiellt bekräftat: den internationella krisen har nått Brasilien. Landets ekonomi har krympt de två senaste kvartalen. För 2009 förutspår Brasiliens riksbank Banco Central do Brasil en "minustillväxt" på -0,71 procent. Och de fallande investeringarna betyder att tillväxten även framgent ser dystert ut. Kort sagt: det stora landet i Sydamerika har drabbats av den ekonomiska kris som tidigare slog till i de kapitalistiska kärnländerna.**

Egentligen borde Lula da Silva inte le överhuvudtaget för det är hans politik, som har lett till att Brasilien nu befinner sig i kris. Politiken tog han i stora mått över från sin företrädare nyliberalen Fernando Henrique Cardoso. Och det var den som gjorde Brasilien avhängig det internationella kapitalet. Att massmedia trots detta fortsätter att kalla Lula da Silva "vänster" är ingen tillfällighet. De gör allt för att sprida föreställningen att vi alla, dvs även all vänster, är för "den enda vägens politik". Eller som den brittiske statsministern Margaret Thatcher myntade den "Det finns inget alternativ".

### ***Brasiliens ekonomi inget undantag.***

Vid krisens början uppvisade Lula da Silva en bekymmerslös min. I oktober 2008 viftade han bort finanssystemets krasch med att det var USA som hade drabbats av en tsunami, men att det för Brasiliens del högst kunde bli "vågor som var för små för att ens surfa på". För — och detta var arbetarpartiets Partido dos Trabalhadores och regeringens propaganda — Brasiliens ekonomiska tillväxt var frikopplad de kapitalistiska kärnländernas. Han var inte den enda som levde i den tron. Direktören för utvecklingsbanken BNDES Luciano Coutinho hävdade samma sak och flera med honom.

Men i mars 2009 hade Lula da Silvas lilla våg växt till en svallvåg. Tillväxtprognosen som i juni 2008 ännu var 4 procent krympte på ett halvt år till 2,5 procent i december 2008 och skulle enligt banken Bradesco i april 2009 sjunka till futtiga 0,3 procent tillväxt. Enligt en riksbanksrapport krympte ekonomin mellan januari och mars 2009 med 1,8 procent. Morgan Stanley säger att bruttonationalprodukten (BNP) för 2009 kommer att bli 0,3 procent. Det vore enligt *Le Monde Diplomatique* den svåraste tillbakagången sen 1948.

Även om regeringen och en del analytiker hävdar att fallet kommer att bli mindre, finns ett flertal andra oroväckande tecken. Investeringarna har minskat drastiskt. Den brasilianska analytikern Miriam Leitão säger att detta är det mest illavarslande. För investeringar är de facto morgondagens tillväxt. Under det första kvartalet 2009 sjönk de enligt officiella siffror med 12,6 procent i jämförelse med det sista kvartalet 2008 och med 14,0 procent i jämförelse med det första kvartalet 2008.

Industriproduktionen sjönk de tre senaste kvartalen under 2008 med 19 procent. Från oktober 2008 till januari 2009 har 800 000 personer avskedats, vilket är närapå 1 procent av den sysselsatta befolkningen. Och detta gäller enbart den "officiella" ekonomin. Hitintills är det okänt hur många som i den informella ekonomin (som utgör omkring 40 procent av samtliga sysselsatta) har åkt på stryk. Omkring en halv miljon brasilianare har ramlat ner i fattigdom och absolut fattigdom.

Enligt *Financial Times* har argumenten, om att Brasilien inte skulle beröras av den ekono-

miska krisen, visat sig vara tomt prat. Den s.k. "brasilianska frikopplingen" har visat sig vara en propagandamyt. Och Lula da Silva pratar inte längre om "små vågor". Nu säger han — den 6 april 2009 — att Brasilien bara kan komma ur svårigheterna ifall vi "ber Gud att krisen försvinner i Europa, USA och Japan". Ett förvånande och mycket absurt uttalande av en politiker som tidigare koketterade med socialism och som varit en stridbar fackföreningskämpe, som aktivt motsatte sig militärdiktaturen. I sak däremot är Lula da Silvas uttalande ett senkommet erkännande av att Brasilien inte har varit frikopplad från de kapitalistiska kärnländerna.

### ***Brasilien väljer den nyliberala vägen.***

Brasiliens beroende av de kapitalistiska kärnländerna tilltog drastiskt efter det att Cardoso blivit president 1995. Denne sociolog hade på 1960-talet pläderat för en minskad import genom att stödja den inhemska industriutvecklingen. Då underkände han tanken på att ett perifert land, som Brasilien, kunde utvecklas via en allians med utländskt kapital. Han talade för en "väg som leder till socialism". Men som finansminister 1993-1994 och som president 1995-2002 blev han en av nyliberalismens arkitekter i Brasilien. Nu var det slut med den "självständiga utvecklingen" och "importersättningen", istället rullades den röda mattan ut för utländskt kapital både de utländska storbankernas och de multinationella storbolagens. Offentligt ägda företag privatiserades (värda närapå 100 miljarder dollar) vilket innebar både en avnationalisering och en allt ökande utlandsägd ekonomi. Utförsäljningen av gruvigiganten Vale do Rio Doce till privata intressenter 1997 betalades med endast 1,69 miljarder dollar, medan experter uppskattade företagets värde till minst 40 miljarder dollar. Protester och en folkomröstning gav i slutändan inget. 2008 sparkade företaget tusentals anställda.

Brasiliens utlandsskuld ökade mellan 1994 och 2002 från 150 miljarder till 250 miljarder dollar. Den inhemska skulden ökade med 900 procent. Man blev tvungen att ta nya lån för att betala av på de gamla samtidigt som man planerade för nya färska lån. Det gick till på ungefär samma sätt såsom de stora amerikanska bedragarna Charles Ponzi och Bernard Madoff gjorde med pengarna från rika spekulanter.

SlopanDET av tullar innebar att importen ökade avsevärt (de två första kvartalen 1994 ökade den med hela 54 procent). Och detta betydde att många brasilianska företag gick omkull eller såg sig nötdvungna att delvis låta sig uppköpas av utländska storbolag.

De avgörande ekonomiska besluten togs inte längre i Brasilien utan allt mera på storbankers och multinationella bolags huvudkontor i USA, Europa och Japan. Tidskriften *Veja*, som är en ultraliberal publikation skrev med förvåning över hur snabbt och hur omfattande denna avnationalisering hade skett "I kapitalismens historia har vi aldrig förr sett en sådan överföring av kontroll på en sådan kort tid." Den likaså liberala *The Economist* prisade Cardoso 1998 med "På mindre än fyra år har han praktiskt taget gjort allt vad Margaret Thatcher behövde tolv år för att klara av, och hon var ändå tvungen att sopa till ordentligt".

### ***Den öppna ekonomin är ett underordnande***

"En öppen ekonomi" dvs att underlätta för internationella banker och multinationella storbolag att med allt mindre hinder agera obehindrat, legitimerade Cardoso med argumentet att de skulle sörja för både sysselsättningen och tillväxten. Men multinationella storbolags målsättningar och ett lands ekonomi såsom det brasilianska "faller inte alltid nödvändigtvis samman" erkände, ingen mindre än generalsekreteraren för FN:s Handels och utvecklingsorganisation UNTAD, Rubens Ricupero år 2000. Han kunde ha lämnat bort "... inte ..." för de faller sällan eller aldrig samman.

De multinationella storbolagen tänker i första hand alltid på den vinst de kan ge sina aktieägare. Dessutom kan de försvinna fort som attan ifall aktieägarna finner vinstchanserna bättre nån annanstans. Det är detta som är poängen med kapitalismens fria marknad.

Att ”öppna upp ekonomin” är således en mycket bräcklig grund att bygga ett lands ekonomi på, isynnerhet som bankernas vakthund den Internationella Valutafonden (IMF) också har beordrat alla andra ekonomier ”att öppna upp” sig. Det som möjliggör ett globalt system där lönerna, arbetsvillkoren och miljön ständigt pressas i en nedåtgående spiral. Följaktligen yrkar de utländska investerarna alltid på ett ”företagsvänligare” klimat dvs ett som är gynnsamt för de globalt aktiva aktieägarna. Och för att ”locka investerare” sänks skatten för företagsvärlden, säkerhets- och miljönormerna mildras, de sociala rättigheterna urholkas, infrastruktur ges gratis åt företag etc, etc, Det var med president Cardoso som Brasilien kvalificerade in sig i ”globaliseringsligan” och — som helt riktigt — sågs av de internationella bankerna och de multinationella storbolagen som en modell för ”modernisering”.

Det är denna nyliberala politik som Lula da Silva har följt, trots sin ”vänster” och fackliga bakgrund. Han har på intet sätt försökt ändra på de grundläggande principerna. Visserligen försökte han med några sociala åtgärdspaket att minska pinan som de fattigaste utsattes för. Men kritiker har med rätta påpekat att de har varit en modern variant av gammaldags väl-görenhet. Hans åtgärder förändrade inget i ett system som resulterat i fattigare brasilianare och i ett land som allt mer underordnats de kapitalistiska kärnländerna.

### ***USA börjar oroas över kinesiskt inflytande***

Lula da Silvas politik slår nu tillbaka på honom själv, spänningarna tilltar i Partido dos Trabalhadores och han kallas allt oftare för förrädare. För uppmaningen att be till Gud hjälper naturligtvis inte efter att landet öppnats upp för internationella som inhemska spekulanter. För sig själv har Lula da Silva dock funnit en lösning. Han ställer inte upp i valet 2010. Han önskar att en av hans ministrar Dilma Rousseff ska efterträda honom. Det står skrivet i skyn om denne tidigare guerillakämpe lyckas bättre. Ett är säkert, möjligheterna för Brasilien att ändra sin politik är mindre idag än de varit förr.

Trots allt har Lula da Silva behållit en stor del av sin popularitet. Till en del beror det på att många anser att det kunde ha varit värre, men också för da Silvas utrikespolitik faller många i smaken. Vad som utmärker den är den roll som Kina kommit att spela. Kina har idag gått om USA som Brasiliens viktigaste handelspartner. I april 2009 utgjorde den brasiliansk-kinesiska handeln 3,2 miljarder dollar medan den med USA stannade på 2,8 dito. Den brasilianska exporten ökade mellan januari och april med 65 procent i jämförelse med motsvarande period året innan. Fast 70 till 80 procent utgjordes av råvaror som soja och malm, vilka är mycket mindre vinstgivande än förädlade produkter. Något Lula da Silva hoppas kunna ändra på.

Uppseendeväckande var varje fall att Lula da Silva försökte övertyga sin kinesiske kollega Hu Jintao om att skippa användandet av dollarn i den ömsesidiga handeln. ”Varför måste vi två betydelsefulla länder som Kina och Brasilien använda dollarn istället för våra egna valutor som referens” la Lula da Silva ut för den kinesiska tidskriften *Caijing*, ”Det är absurt, liksom det är absurt att ge ett enskilt land makten att prägla valutan” Under Lula da Silvas besök i Kina slöts 13 avtal om bl.a. olja, industriella insatsvaror, finansiering, lån, vetenskap, rymdfart, hamnar och jordbruksprodukter.

Washington har svarat på de ökade banden mellan Kina och Brasilien med att uppmana till större amerikansk uppmärksamhet på Sydamerika. Utrikesminister Hillary Clinton sa i maj

2009 att Iran och Kina har fått ”oroväckande fördelar” i Sydamerika. ”Jag tror inte att det är i vårt intresse ... jag tror inte att det gynnar oss att vi vänder länder på vårt halvklot ryggen”.

*Francis Vanden Berghe.*

*Uitpers* (Bryssel) nr 111 juli-augusti 2009. Översättning Per-Erik Wentus.